

Almen sprogforståelse

Silkeborg Gymnasium 2017

Læreplansrevisionen i 2017 har endnu ikke medført de store ændringer i forløbs- og lektionsplanerne for Almen sprogforståelse på Silkeborg Gymnasium da de fleste nye punkter allerede stort set blev tilgodeset i den plan vi havde. De ændringer vi hæftede os ved var 1) introduktionen af begreberne sproglig bevidsthed, sproglig analysefærdighed og sproglig fantasi samt betoningen af at der arbejdes med det udvidede tekstbegreb, 2) specifikationen af "sprogets kategorier" som terminologi om grammatik (morfologi og syntaks), semantik (nyt emne) og pragmatik (dvs. sproghandlinger) samt introduktionen af begrebet sætningstyper, 3) fremhævelsen af norsk og svensk, 4) at viden om sprognormer nu skal bruges til at forstå princippet om standard og variation. Det der betød den største ændring for os, var introduktionen af **norsk og svensk** og af **semantik** som et nyt emne.

Indholdsfortegnelse

Forløbsplan.....	2
Oversigt.....	2
Grammatik.....	2
Standard og variation.....	2
Latin	
Revision.....	3
Materiale	3
Lektionsplaner.....	4
Grammatik.....	4
Standard og variation.....	4

Forløbsplan

Oversigt

Forløbet varer fra uge 32 til uge 41. Almendelen og latindelen løber parallelt med 16 lektioner af 75 minutter (20 timer) til almindelen og 15 lektioner (18,75 timer) til latindelen. I almindelen varetages grammatikforløbet på 9 lektioner (11,25 timer) af klassens engelsklærer, og den del der har at gøre med standard og variation, og som udgør 7 lektioner (8,75 timer), har holdet med sin dansklærer. Forløbet afsluttes med en skriftlig eksamen i uge 43 på 90 minutter hvortil eleverne må medbringe det materiale der er blevet brugt i undervisningen. Til prøven får eksaminanderne udleveret et hæfte med tekster og tilhørende opgaver som dækker hele det gennemgåede stofområde, og som skal besvares med blyant eller kuglepen.

Grammatik

Almindelen begynder i engelsklærerens del med screening og introduktion til AP med fokus på sproget som både struktur og praksis. I lektion 2 arbejdes der med verballed og subjekt, i de to følgende lektioner med verbets former og funktioner, derefter i lektion 5 med verballed, subjekt, direkte objekt og indirekte objekt, og i lektion 6 med adverbialled og med adjektiver og adverbier. I lektion 7 arbejdes der med sætningstyper, og de sidste to lektioner er sat af til opsamling og repetition. Målet med denne del af forløbet er at eleverne skal 1) kunne lave en syntaktisk analyse af en helsætning inkl. ledsætninger med de relevante betegnelser og 2) kende ordklasserne verbum, substantiv, adjektiv, adverbium, pronomer, præposition og konjunktion samt 3) kommentere grammatiske ligheder og forskelle i en oversættelse fra engelsk til dansk.

Standard og variation

Dansklærerens del om standard og variation begynder lidt senere med introduktion af Ole Tøgebys kommunikationsmodel (det såkaldte "Ciceros pentagram"), hvorpå der arbejdes med tale- og skriftsprog, sproglige genrer og sproghandlinger og stilistisk variation med fokus på troper og synonymik og på paratakse og hypotakse. I lektion 5 er emnet sociolekter, dialekter og andre lekter, i lektion 6 er det **norsk og svensk**, og den sidste lektion er sat af til opsamling og repetition med fokus på ordklasser og sproglig karakteristisk. Målet med denne del af AP er at eleverne skal kunne 1) foretage en elementær kommunikationsanalyse af en tekst, dvs. identificere afsender, modtager, emne og situation (herunder mediet) og vurdere hvad de betyder for sprogbrugen i den pågældende tekst, 2) identificere sproghandlinger i en tekst og skelne mellem selvfremsigende, regulerende og informerende sproghandlinger, 3) identificere tekstens genre ud fra den dominerende sproghandlingstype og grammatiske og stilistiske træk i øvrigt, 4) skelne mellem dansk standardsproglig norm og forskellige afvigelser herfra, og mellem tale- og skriftsprog og formel og uformel sprogbrug, 5) identificere sproget i en **norsk eller svensk** tekst som norsk eller svensk og gøre rede for hvordan sproget i teksten adskiller sig fra dansk vedrørende lyde og retskrivning, grammatik (morfologi og syntaks) samt ordforråd og talemåder.

Latin

I latindelen læses der efter *Carpe diem* der dermed også definerer progressionen i denne del af forløbet, idet dog kapitel 6 og 10-12 som regel udelades. Hvad angår arbejdet med grammatik spiller forløbet naturligvis sammen med grammatikdelen af almindelen, men der er også i hvert fald to punkter hvor forløbet refererer til delen vedrørende standard og variation: Ca. midtvejs ligger der et par lektioner hvor der arbejdes med retorik, og hvor kommunikationsmodellen og elevernes viden om sproghandlinger skal i spil, og hen mod slutningen er der afsat en lektion til sproghistorie ca. samtidig med at eleverne har om **norsk og svensk** med deres dansklærer. I latindelen arbejdes der også med sproglæringsstrategi for så vidt vi forsøger at gøre eleverne fortrolige med nogle af de mest almindelige latinske morfemer der går igen i ord på andre sprog, for derved at gøre dem mere gennemskuelige for dem. Derudover spiller sprogets sammenhæng med kulturhistorien og de dertilhørende oversættelsesproblematikker også en stor rolle i forløbet.

Til eksamen skal eleverne kunne bruge verbets personendelser og morfemerne for præsens infinitiv aktiv og for imperfektum indikativ. De skal kende og forstå sammenhængen mellem kasus og sætningsled og kunne bruge bøjningsoversigterne bag i *Carpe diem* til at lave en korrekt syntaktisk analyse og en acceptabel oversættelse af en kort tekst på latin med opgivne gloser. Så skal de kunne identificere latinske låneord i dansk ved hjælp af et lille udvalg af latinske præfikser og suffikser og vide at det normalt er sådan at de latinske låneord i de europæiske sprog der ender på -us er maskulinum, dem på -um er neutrum og dem på -a og -ion femininum. Endelig skal de kende et lille udvalg af retoriske figurer som der har været arbejdet med i forløbet.

Revision

I 2018 forsøger vi os med en forløbsplan der i højere grad integrerer det stof vi hidtil har arbejdet med adskilt i almindelens to dele, under én lærer som kan være enten en dansklærer eller en lærer i et fremmedsprog og ikke nødvendigvis har klassen til andet. Det sker dels for at lette samarbejdet mellem lærerne ved at reducere deres tal fra tre til to (den anden er jo latinlæreren), dels for at opfylde den reviderede læreplans intention om at bringe arbejdet med grammatik i spil som et analytisk værktøj i tekstlæsningen. Herunder kommer også **semantik** til at spille en større rolle: 1) Vi kommer til at arbejde med semantiske skemaer, og 2) det funktionelle, og dermed semantiske, perspektiv på grammatikken kommer til at blive prioriteret højere.

Materiale

- *Carpe diem*
- *Nem grammatik*
- *Begreb om dansk*, side 89-90 og 96-97
- *Faglige forbindelser i dansk*, side 51-58
- Jan Sørensen, *Stilistisk analyse*, side 100-106
- *Sprogets veje*, kapitel 7, side 81-87
- Dialekt.dk
- *Diverse tekster i forskellige medier: skønlitterære, breve, brugsanvisninger, fagbøger, reklamer*
- *Supplerende undervisningsmateriale af egen produktion især til grammatik*

Lektionsplaner

Grammatik

Lektion 1: Efter en kort præsentation går man til screeningen. Herefter skal eleverne introduceres for de to tilgange til sprog: sproget som struktur og som praksis, men en anden god åbning er at lave en eller flere små kommunikationsøvelser: Hvilken forskel gør det fx om den man kommunikerer med signalerer interesse eller ligegyldighed?

Lektion 2: Lektionen kan tage udgangspunkt i screeningen. Denne lektion handler om de nemmeste og vigtigste led: subjekt og verballed. Det kan give anledning til at tematisere kongruens. Det vil også involvere snak om hvad et verbum i det hele taget er, og man kan også komme ind på substantiver og pronominer.

Lektion 3-4: Her går der i dybden med verbets forskellige former: 1) tid (sammensat – usammensat), måde (herunder modalverber) og art (aktiv – passiv), 2) finite former (kan være verballed) og infinite (infinitiv og participium), 3) transitive og intransitive verber. Det sidste leder videre til næste lektions tema.

Lektion 5: Her arbejdes der nemlig med objekter (direkte og indirekte) og med prædikater (SP og OP).

Lektion 6: Nu fokuseres der på de let forvekslelige adjektiver og adverbier, og her kommer også adverbialled i spil. Øvelsesteksten er Klaus Rifbjergs digt ”Et glas vand” som læses med og uden adjektiver og adverbier.

Lektion 7: Temaet her er sætningstyper. Eleverne skal forstå begreberne ledsætning og ledsætning. Man kan skelne mellem substantiviske, adjektiviske og adverbelle ledsætninger, og man kan tale om deres funktioner og vise på hvilken måde de svarer til de tilsvarende ordklassers. Malk de Kojns ”Jim DaggertHuggert” er blevet brugt som øvelsestekst.

Lektion 8-9: Disse to lektioner bruges på opsamling og repetition af hvad eleverne nu har brug for, og specielt på at få overblik over ordklasserne.

Standard og variation

Lektion 1: Der åbnes med præsentation af omdrejningspunktet standard og variation. Eleverne summer om hvad de opfatter som ”pænt og korrekt”, og hvad ikke, og hvem der taler sådan, og hvem ikke. Derefter arbejdes der med siderne fra *Begreb om dansk* som anvendes på et lille udvalg af tekster med henblik på at tematisere tale- og skriftsprog og grader af formalitet, bl. a. et uddrag af en statsministeriel nytårstale og et brev af den dødsdømte Kim Malthe-Bruun. Disse bruges også som afsæt for introduktionen af kommunikationsmodellen.

Lektion 2: Der åbnes med introduktion af ideen om at det at bruge sprog er at handle ved hjælp af sprog. Kommunikationsmodellen kommer frem igen og bruges til at sortere forskellige typer af sproghandling. Man øver sig på eksemplerne i *Faglige forbindelser*.

Lektion 3: Først introduceres begrebet sproglig variation der ikke er helt det samme som standard og variation. Hvorfor kan man ønske at sige det samme på forskellige måder? Brug kommunikationsmodellen til at tænke over det, for tekstens sprogbrug varierer jo efter de fem faktorer og deres indbyrdes relationer. Derefter arbejdes der med at finde troper i et udvalg af tekster, og derpå med opgaverne på siderne i *Sprogets veje*.

Lektion 4: Der følges op fra sidst med en anden side af sproglig variation der også griber tilbage til emnet tale og skrift: parataktisk og hypotaktisk sprogbrug. Begreberne forklares og illustreres med eksempler. En god øvelse består i at lade eleverne omskrive en tekst fra det ene til det andet.

Lektion 5: Arbejdet med dialekter tager udgangspunkt i Peter Klitgaards film *I Danmark er jeg født* som findes på Filmstriben.dk. Eleverne bedes reflektere over deres reaktioner og iagttagelser og skal derefter gå på opdagelse i dialektkortet på dialekt.dk.

Lektion 6: Målet med lektionen i norsk og svensk er 1) at øve sprogbeskrivelse, 2) at lære nogle få karakteristiske træk om de to andre sprog. Der indledes med lidt sproghistorie om de nordiske sprogs indbyrdes forbindelse. Derefter undersøges et klip fra tv-serien *Skam*. Eleverne skal lægge mærke til fonetiske træk (og ortografiske), grammatiske træk (morfologi og syntaks) og semantiske træk (ordforråd og idiom).

Lektion 7: Sidste lektion er viet opsamling og arbejde med ordklasser. Et tema er hvordan hhv. substantiver og verber karakteriserer en tekst.

Latin

Lektion 1: Efter en indledende snak om hvad eleverne ved om latin, hvad de forventer sig, og hvorfor det indgår i AP, læses *Carpe diem* kap. 1 der indholdsmæssigt handler om sagn og det semantiske felt far, mor og børn. Først læser man teksten højt for eleverne og beder dem overveje om der er nogle ord de uden videre kan genkende fra andre sprog. Denne fremgangsmåde kan bruges ved alle bogens tekster. Derefter læser eleverne teksten sammen med en oversættelse og skal ved induktion nå frem til at formulere nogle iagttagelser vedrørende hvordan grammatikken er på latin, og hvordan den adskiller sig fra dansk: Verballet står oftest til sidst og ender på -t, subjektet oftest først (men "han" og "hun" kan undværes), objektet bøjes så det ender på -m, med mindre ordet er i flertal, for så ender det på -s, og det er faktisk ikke rækkefølgen der definerer hvad der er subjekt og hvad der er objekt. Nogle gange er der ikke objekt, men subjektspredikat, som ikke skal bøjes med -m, men hedder det samme som hvis det var subjekt. Hvis man er utryk ved den induktive tilgang eller er presset på tid, kan man også gå deduktivt frem, og fx med det samme introducere begreber som neksus og valens. Efter læsningen af teksten følges der op med opgaven i bogen. Som det ses, er progressionen hvad angår omtale af de mest gængse sætningsled meget mere stejl i latin end i almindelen.

Lektion 2-3: *Carpe diem* kap. 2 med fokus på romersk religion. Først repeterer man læren fra sidst vedrørende verballed, subjekt, subjektspredikat og direkte objekt. Det tilføjes at vi nu også kommer til at møde verballed i flertal, hvor endelsen ikke bare er -t, men -nt. Derefter annoncerer man adverbialled som det nye led der skal tilføjes, og man går til løvejagten med præpositionerne på side 46. Opgaven kan igen laves induktivt: Hvad er det semantiske mønster? Hvornår skal substantivet ende på m, og hvornår ikke? Eleverne har læst siden om romersk religion som lektie, og det samler man op på nu, så eleverne er udrustede til at forstå den latinske tekst. Derefter læses teksten. Der bruges en version af den hvor verballed, subjekter og adverbialled er markeret med farver eller kursiv. Der rundes af med at eleverne skriver et dokument om hvad de nu ved om latinsk grammatik. Som ekstraopgave, der også kan tages ved en anden lejlighed, ser man på oversigten over ugedagenes navne på side 12. Eleverne skal finde ud af hvilke navne på himmellegemer og latinske guder der gemmer sig bag ugedagenes latinske navne, hvilke der går igen på de romanske sprog, hvad de svarer til på de germanske, og hvorfor.

Lektion 4-5: *Carpe diem* kap. 3 om Cæsar. Det grammatiske fokus her er infinitiven og dens syntaktiske funktioner som subjekt og især objekt samt genitiv. Indholdsmæssigt drejer det sig om politik og politiske begreber. Man kan indlede med et læreoplæg om nogle af de centrale begreber med fremhævelse af de ord der har fået en historie efter latin (res publica => republik, consul, imperium, imperator => emperer, Caesar => Cæsar/kejser osv.). Derefter skal eleverne lave en oversigt over Cæsars liv og politiske karriere som de har læst om hjemmefra. Så præsenteres dagens grammatiske fokus, og man læser teksten fx i en version hvor de forskellige kasus er markeret med farver. Man kan også forsøge sig med rollelæsning i grupper af tre hvor én læser op, den næste laver en syntaktisk analyse og den tredje oversætter. Der afrundes med opgaven til Gallerkrigens indledning på side 16.

Lektion 6-9: *Carpe diem* kap. 4-5. I denne sekvens skal eleverne lære 1) hyppige latinske præfikser ved hjælp af hvilke de skal kunne identificere latinske låneord på andre sprog, og 2) verbernes personendelser. Begge kapitler kan oversættes ved hjælp af rollelæsning, men man kan også give eleverne en oversættelse af kapitel 5. Fokus i arbejdet med teksterne er på retorisk analyse: Eleverne skal forstå sammenhængen mellem de tre grammatiske personer, de retoriske virkemidler (ethos, pathos og logos), og de tre typer af sproghandlinger (selvfremstillende, regulerende og informerende), finde eksempler på retoriske figurer i den latinske tekst og overveje hvordan de stilistiske træk spiller sammen med grammatik, retorik og pragmatik.

Lektion 10-11 bruges på midtvejsevaluering og *Carpe diem* 7 om skole og uddannelse samt alfabetet og det græske substrat af låneord i latin og på de moderne sprog. Eleverne læser om emnet og udarbejder en oversigt over uddannelsesforløbet inden de ser den latinske tekst. Det grammatiske emne er imperfektum med fokus på morfologien (perfektum introduceres ikke) og ledsætninger idet eleverne omtrent samtidig beskæftiger sig med paratakse og hypotakse i AP-timerne med deres dansklærer. Eleverne får lov at lege lidt med det græske alfabet, og der er også grund til at repetere sætningsleddene og hvordan de udtrykkes på latin.

I den sidste del af forløbet, lektion 12-15, læser man *Carpe diem* 8-9 og arbejder med sproghistorie og specielt med at genkende latinske låneord i dansk og andre sprog ud fra deres præfikser og suffikser.